

Надія Ружіленко — дослідниця теріофауни Канівщини та хижих ссавців Середнього Подніпров'я

Ігор Загороднюк

Національний науково-природничий музей НАН України (Київ)
e-mail: zoozag@ukr.net; orcid: 0000-0002-0523-133X

ZAGORODNIUK, I. Nadiia Ruzhilenko, a researcher of the mammal fauna of the Kaniv area and carnivorans of the Middle Dnipro region. — An essay about a researcher who connected her entire professional life with the scientific department of the Kaniv Nature Reserve and studied the ecology of mammals of hill oak forests and Dnipro islands. Among the most notable of her contributions are methodical works on survey techniques of carnivorans based on their paw prints on the substrate, descriptions of the ecology and population structure of some carnivoran species, especially of canids, analysis of island populations of various groups of mammals (carnivorans, shrews, etc.). A separate, small, but important direction in her research were the study of the composition of the bat fauna of the reserve and adjacent urbocoenoses and the analysis of the composition and changes in the mammal fauna of the Kaniv Nature Reserve.

Біографічні деталі

Ружіленко Надія Степанівна народилася 31 січня 1955 р. в с. Лиманське Роздільнянського р-ну Одеської обл. Навчалася на біологічному факультеті Київського університету (спец. «біологія»), який закінчила 1979 р. Трудова діяльність дуже різноманітна: різнороб тресту «Київміськбуд-4» (1972–1973), препаратор н.-д. сектору КДУ (1973–1974); препаратор у НДІ Інституту гігієни... (1974–1975); ст. лаб. ІЗАН (1975–1979).

У 1979–1980 рр. — робітник наукового відділу Канівського заповідника та лаборант Канівської метеостанції; з 1981 р. — науковець Канівського заповідника, до захисту у 2010 р. як молодший науковий співробітник. У 1995 та 2008 р. була одним з організаторів шкіл-семінірів у Канівському заповіднику. Кандидат біологічних наук (2010). У 2012 р. вийшла на пенсію. Мешкає в Каневі. Деталі життя після виходу на пенсію не відомі.

Рис. 1. Надія Ружіленко — учасниця 14 Теріологічної школи у Чорнобилі. 25.09.2007. Фото Михайла Дребета.

Ключові наукові доробки

Надія Степанівна — фахівець із теріофауни Канівського заповідника і прилеглих регіонів, а також дослідниця, що цікавилася острівними екосистемами. Її дисертація, захищена 2010 р. в Інституті зоології НАНУ, мала назву «Сучасний стан популяції хижих ссавців Середнього Придніпров'я» (керівник В. Гандзюра). Серед її об'єктів уваги були різні групи ссавців — і кажани садиби Канівського заповідника й Канева, і землерийки островів Дніпра, і хижі нагірних дібров, дніпрових островів і регіону в цілому.

Серед найбільш примітних її праць (без заміток і тез доповідей) найбільшу увагу привертають такі дослідження, як аналіз фауни кажанів Канівського природного заповідника (Ружіленко *et al.* 1998), представлений у першому випуску Праць Теріюшколи, аналіз видового складу й динаміка населення землерийок заплавної частини островів Канівського заповідника (Ружіленко 2002), аналіз багаторічних змін видового складу ссавців Канівського природного заповідника (Ружіленко 2008).

Проте найбільшу увагу дослідниця зосередила саме на хижих, про яких врешті й було підготовлено дисертацію. Серед таких праць — «Територіальний розподіл, екологія та чисельність борсука в Канівському заповіднику» (Ружіленко & Продченко 1998), «Методика обліку та вивчення структури популяції хижих ссавців за слідами (родина Mustelidae)» (Ружіленко 2002) і те саме стосовно родини Canidae (Ружіленко 2003); «Досвід кількісного обліку єнотовидного собаки в умовах заплави Дніпра» (Ружіленко 2005), «Антропогенний вплив на популяції хижих ссавців в межах території Середнього Подніпров'я» (Ружіленко 2006) у Працях Теріюшколи, «Природні біотопи кам'яної куниці (*Martes foina*) в районі Середнього Подніпров'я та щільність їх заселення видом» (Ружіленко 2010).

Урешті, дослідниця стала одним з авторів «Червоної книги України» 2009 р., підготувавши обґрунтування потреб хорони тхора лісового.

Надія Степанівна завжди вирізнялася регулярно присутністю на наукових конференціях і активно брала участь у їх роботі, зокрема круглих столів. Колегам пам'ятні часті дискусії про можливості підрахунку чисельності і віко-статевої структури популяцій окремих видів хижих (зокрема, єнота уссурійського) за відбитками лап на ґрунті. Профіль дослідниці на сайті НБУВ: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ASUA/0038423>

Чесноти, захоплення, суспільна робота, відзнаки

Дослідниця завжди вирізнялася значним рівнем замкненості. Попри активну участь у роботі, Надія Степанівна не відзначалася в організації зібрань, і дві теріюшколи, проведені нами у Канівському заповіднику, проходили майже виключно завдяки турботам «гостьового» оргкомітету та участі колег із заповідника (надто Миколи Чорного та Віталія Грищенка). Проте, звісно, нам усе вдавалося, і такі зібрання були успішними. Серед них — II Теріоло-

гічна школа-семинар «Моніторингові дослідження і методи обліку теріофауни» (23–27 жовтня 1995 р.) та XV Теріологічна школа-семинар «Проблемні види ссавців: діагностика, поширення, екологія» (6–11 жовтня 2008 р.), проведені на центральній садибі Канівського заповідника.

Після виходу на пенсію (2012) Надія Степанівна повністю припинила наукову діяльність і співпрацю з товариством. Проте були деякі невеликі продовження активності, судячи з доступних у мережі публікацій, зокрема з дочкою вона проводила дослідження кажанів Канева в рамках роботи Канівської міської МАН з використанням УЗ-детектора.

Література¹

- Ружіленко, Н., В. Грищенко, В. Межжерін, О. Цвєлих. 1998. Фауна кажанів Канівського природного заповідника. *В кн.: Європейська ніч кажанів '98 в Україні*. Київ, 76–79. (Серія: Праці Теріологічної школи; Вип. 1).
- Ружіленко, Н. С., А. П. Продченко. 1998. Територіальний розподіл, екологія та чисельність борсука в Канівському заповіднику. *Заповідна справа в Україні*, **4** (1): 61–65.
- Ружіленко, Н. 2002. Видовий склад і динаміка населення землерийок (Soricidae) заплавлених островів Канівського заповідника. *Вісник Луганського державного педагогічного університету імені Тараса Шевченка*, № 1: 125–135.
- Ружіленко, Н. С. 2002. Методика обліку та вивчення структури популяції хижих ссавців за слідами (родина Mustelidae). *Вісник Львівського університету, серія біологічна*, **30**: 35–41.
- Ружіленко, Н. С. 2003. Методика обліку та вивчення структури популяцій деяких видів хижих ссавців за слідами (Родина Canidae). *Вісник Львівського ун-ту. Серія біологічна*, **32**: 134–138.
- Ружіленко, Н. С. 2005. Досвід кількісного обліку снотовидного собаки (*Nyctereutes procyonoides* Gray) в умовах заплави Дніпра. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Біологія*, **17**: 169–172.
- Ружіленко, Н. 2006. Антропогенний вплив на популяції хижих ссавців в межах території Середнього Подніпров'я. *В кн.: Фауна в антропогенному середовищі*. Луганськ, 201–205. (Серія: Праці Теріологічної школи; Вип. 8).
- Ружіленко, Н. С. 2008. Багаторічні зміни видового різноманіття та населення ссавців Канівського заповідника. *Заповідна справа в Україні*, **14** (2): 14–19.
- Ружіленко, Н. С. 2010. Природні біотопи кам'яної куніци (*Martes foina*) в районі Середнього Подніпров'я та щільність їх заселення видом. *В кн.: Проблеми вивчення й охорони тваринного світу у природних і антропогенних екосистемах*. ДрукАрт, Чернівці, 138–139.

ЗАГОРОДНЮК, І. Надія Ружіленко — дослідниця теріофауни Канівщини та хижих ссавців Середнього Подніпров'я. — Нарис про дослідницю, яка все своє професійне життя пов'язала з науковим відділом Канівського природного заповідника і вивчала екологію ссавців нагірних дібров і дніпрових островів. Серед найбільш помітних її розробок — методичні праці стосовно техніки обліку хижих за відбитками лап на субстраті, описи екології та структури популяцій низки видів хижих, надто родини псових, аналіз острівних популяцій різних груп ссавців (хижих, землерийок тощо). Окремий невеликий, проте важливий напрям досліджень — вивчення складу фауни кажанів заповідника і прилеглих урбоденців та аналіз складу і змін фауни ссавців Канівського природного заповідника.

¹ Автор дякує Е. Король та Т. Кузьміній за уточнення біографічних даних про героїню статті.